MUSTAQILLIK DAVRI O'ZBEKISTON PEDAGOGIKA FANI EVALYUTSIYASI: PARADIGMALAR O'ZGARISHI VA MILLIY TADQIQOTLAR METODOLOGIYASINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Mamajonova Zulfizarxon Madaminovna
Ilmiy rahbar:
p.f.f.d (PhD) datsent, Turon Universiteti
Nurmatova Gulchiroy Akmaljon qizi
Turon Universiteti, Pedagogika nazariya tarixi yo`nalishi 1-kurs talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23703764

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan keyingi davrda pedagogika fanining evolyutsion rivojlanishi, ta’lim paradigmalari transformatsiyasi hamda milliy pedagogik tadqiqotlar metodologiyasining shakllanish va takomillashish bosqichlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda mustaqillik yillarida pedagogika fanining mafkuraviy yondashuvlardan milliy qadriyatlarga asoslangan, shaxsga yo‘naltirilgan, kompetensiyaviy va innovatsion ta’lim paradigmalariga o‘tish jarayonlari yoritiladi. Shuningdek, milliy pedagogik tafakkurning qayta tiklanishi, xorijiy ilmiy-metodologik yondashuvlarning mahalliy ta’lim tizimiga integratsiyalashuvi, pedagogik tadqiqotlarda tizimli, faoliyatga yo‘naltirilgan, aksiologik, kompetensiyaviy va raqamli metodologiyalarning rivojlanish xususiyatlari o‘rganiladi. Maqolada O‘zbekiston pedagogika fanining rivojlanishi shartli ravishda to‘rt tarixiy bosqichga ajratilib, har bir bosqichning ustuvor ilmiy yo‘nalishlari, metodologik tamoyillari va pedagogik paradigmalaridagi o‘zgarishlar qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot yakunida milliy pedagogika fanining istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlari yuzasidan ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: pedagogika fani, mustaqillik davri, pedagogik paradigma, ta’lim transformatsiyasi, milliy pedagogika, tadqiqot metodologiyasi, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, innovatsion pedagogika, ilmiy evolyutsiya.

Аннотация. В данной статье научно и теоретически анализируется эволюционное развитие педагогической науки, трансформация образовательных парадигм, а также этапы формирования и совершенствования методологии национальных педагогических исследований в период после обретения независимости Республики Узбекистан. Исследование охватывает процессы перехода педагогической науки от идеологических подходов, основанных на национальных ценностях, к личностно-ориентированным, компетентностно-ориентированным и инновационным образовательным парадигмам в годы независимости. Также рассматривается возрождение национального педагогического мышления, интеграция зарубежных научно-методических подходов в местную систему образования, а также особенности развития системных, деятельно-ориентированных, аксиологических, компетентностно-ориентированных и цифровых методологий в педагогических исследованиях. В статье условно выделяется четыре

исторических этапа развития педагогической науки в Узбекистане, проводится сравнительный анализ приоритетных научных направлений, методических принципов и изменений в педагогических парадигмах каждого этапа. В конце исследования сформулированы научные выводы и практические рекомендации по будущим направлениям развития национальной педагогической науки.

Ключевые слова: педагогическая наука, период независимости, педагогическая парадигма, трансформация образования, национальная педагогика, методология исследований, личностно-ориентированное образование, инновационная педагогика, научная эволюция.

Abstract. This article provides a scientific and theoretical analysis of the evolutionary development of the science of pedagogy in the Republic of Uzbekistan following its attainment of independence, the transformation of educational paradigms, and the stages in the formation and refinement of the methodology for national pedagogical research. The study examines the transition—occurring during the years of independence—from ideologically-driven approaches in pedagogy toward educational paradigms rooted in national values, characterized by a focus on the individual, competency-based frameworks, and innovation. Furthermore, it explores the revival of national pedagogical thought, the integration of foreign scientific-methodological approaches into the local educational system, and the development of systemic, activity-oriented, axiological, competency-based, and digital methodologies within pedagogical research. The article divides the development of pedagogical science in Uzbekistan into four distinct historical stages, offering a comparative analysis of the priority scientific directions, methodological principles, and shifts in pedagogical paradigms associated with each stage. The study concludes by presenting scientific findings and practical recommendations regarding the future development of national pedagogical science.

Key words: pedagogical science, period of independence, pedagogical paradigm, educational transformation, national pedagogy, research methodology, person-centered education, innovative pedagogy, scientific evolution.

Kirish. XX asr oxiri va XXI asr boshlarida jahon ta’lim tizimida yuz bergan ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va texnologik o‘zgarishlar pedagogika fanining nazariy asoslari, metodologik yondashuvlari hamda amaliy vazifalarini tubdan qayta ko‘rib chiqishni taqozo etdi. Globallashuv, axborotlashuv, bilimlarga asoslangan iqtisodiyotning shakllanishi va inson kapitalining strategik ahamiyat kasb etishi pedagogik tadqiqotlarning mazmuni hamda yo‘nalishlarini sezilarli darajada o‘zgartirdi. Ushbu jarayonlar O‘zbekiston pedagogika fanining mustaqillik davridagi rivojlanishiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatdi. 1991-yilda O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligiga erishishi mamlakat ijtimoiy hayotining barcha sohalarida bo‘lgani kabi, ta’lim va pedagogika fanida ham yangi tarixiy bosqichni boshlab berdi. Mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab milliy ta’lim tizimini shakllantirish, pedagogik tafakkurni mafkuraviy cheklovlardan xoli etish, xalqning tarixiy-madaniy merosiga asoslangan tarbiya konsepsiyalarini rivojlantirish hamda jahon pedagogika fanining ilg‘or yutuqlarini milliy ta’lim amaliyotiga tatbiq etish dolzarb vazifalarga aylandi.

Mustaqillik davrigacha O‘zbekiston pedagogika fani asosan sobiq ittifoq ta’lim tizimining nazariy-metodologik tamoyillari doirasida rivojlangan edi. Mazkur tizimda pedagogik

tadqiqotlarning muhim qismi markazlashgan ta’lim siyosati, yagona o‘quv dasturlari va mafkuraviy tarbiya talablariga yo‘naltirilgan bo‘lib, milliy pedagogik merosdan foydalanish imkoniyatlari muayyan darajada cheklangan edi. Shu bilan birga, mazkur davrda didaktika, tarbiya nazariyasi, fanlarni o‘qitish metodikasi va pedagogik psixologiya sohalarida shakllangan ilmiy tajriba keyingi rivojlanish uchun muayyan asos bo‘lib xizmat qildi.

Mustaqillik yillarida esa pedagogika fanining tadqiqot obyekti, predmeti va metodologik asoslarida sifat o‘zgarishlari yuz berdi. Jumladan, ta’lim oluvchining individual imkoniyatlari, qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olish, ta’lim jarayonini demokratlashtirish, milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligini ta’minlash, kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish va raqamli texnologiyalarni pedagogik faoliyatga integratsiyalash masalalari ustuvor ilmiy yo‘nalishlarga aylandi. 1997-yilda qabul qilingan «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonun va Kadrlar tayyorlash milliy dasturi ta’lim tizimini isloh qilishning muhim huquqiy-konseptual asoslarini yaratdi. 2020-yil 23-sentabrda qabul qilingan O‘RQ-637-sonli yangi tahrirdagi «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonun esa ta’lim shakllari va uni tashkil etish mexanizmlarining zamonaviy rivojlanishini huquqiy jihatdan mustahkamladi.

Tadqiqotning maqsadi mustaqillik davrida O‘zbekiston pedagogika fanining rivojlanish bosqichlarini aniqlash, ta’lim paradigmalaridagi o‘zgarishlarning ilmiy-metodologik mohiyatini ochib berish hamda milliy pedagogik tadqiqotlar metodologiyasining rivojlanish tendensiyalarini nazariy jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqotning asosiy vazifalari pedagogika fanining tarixiy rivojlanish xususiyatlarini o‘rganish, ta’lim paradigmalarining o‘zgarish omillarini aniqlash, milliy va xalqaro metodologik yondashuvlar o‘rtasidagi aloqadorlikni tahlil qilish hamda istiqbolli ilmiy yo‘nalishlarni belgilashdan iborat.

Adabiyotlar tahlili. Pedagogika fanining evolyutsiyasi va ta’lim paradigmalarining o‘zgarishi masalalari pedagogika falsafasi, pedagogika tarixi, ta’lim nazariyasi va ilmiy tadqiqotlar metodologiyasida muhim o‘rin egallaydi. Mazkur muammoni o‘rganishda mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari nazariy asos vazifasini bajaradi. Avvalo, pedagogik paradigma tushunchasining metodologik mazmunini aniqlashda amerikalik faylasuf va fan tarixchisi Thomas Kuhn tomonidan ishlab chiqilgan ilmiy paradigmalar konsepsiyasi muhim ahamiyatga ega.

O‘zbekiston pedagogika fanining milliy asoslarini tadqiq etishda Abdulla Avloniyning pedagogik merosi alohida ahamiyatga ega. Uning «Turkiy guliston yoxud axloq» asarida tarbiya, axloq, ma’rifat va jamiyat taraqqiyoti o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik yoritilgan. Mustaqillik davrida Avloniy va boshqa jadid ma’rifatparvarlarining ilmiy-ma’rifiy qarashlariga murojaat etilishi milliy tarbiya nazariyasini qayta anglashga xizmat qildi. Mahalliy pedagog olimlar, jumladan, N. Sayidahmedovning pedagogik texnologiyalar, O‘. Tolipov va M. Usmonboyevaning pedagogik texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish, B. Xodjayevning umumiy pedagogika nazariyasi hamda pedagogik tafakkurga oid ishlari mustaqillik davri pedagogik tadqiqotlari uchun muhim ilmiy-metodik manbalar sifatida qaralishi mumkin. Mazkur ilmiy yo‘nalishlarda ta’lim jarayonini loyihalashtirish, o‘quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish, o‘qituvchining kasbiy mahoratini takomillashtirish, pedagogik texnologiyalar samaradorligini oshirish va ta’lim natijalarini baholash masalalari muhim o‘rin egallaydi.

Xalqaro ilmiy adabiyotlarda esa konstruktivistik pedagogika, kompetensiyaviy ta’lim, refleksiv o‘qitish, inklyuziv ta’lim va raqamli pedagogika nazariyalari keng rivojlangan.

Xususan, UNESCOning «Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education» (2021) hisobotida ta’limning kelajagi hamkorlik, ijtimoiy adolat, barqaror rivojlanish va insonparvarlik tamoyillari bilan bog‘liq holda talqin qilinadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston pedagogika fanining mustaqillik davridagi evolyutsiyasini o‘rganishda uchta asosiy ilmiy yo‘nalishni birgalikda tahlil qilish zarur: milliy pedagogik merosning qayta tiklanishi, ta’lim paradigmalari transformatsiyasi hamda pedagogik tadqiqotlar metodologiyasining modernizatsiyalashuvi. Shu bilan birga, mazkur jarayonlarning o‘zaro bog‘liqligini yagona tarixiy-metodologik tizim asosida davrlashtirish va qiyosiy tahlil qilish ilmiy jihatdan muhim vazifa hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqola nazariy-tahliliy xarakterga ega bo‘lib, unda tarixiy-pedagogik, qiyosiy, tizimli va konseptual tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini pedagogika fanining tarixiy rivojlanishi, ilmiy paradigmalar transformatsiyasi, milliy pedagogik tafakkur va zamonaviy ta’lim nazariyalarining o‘zaro aloqadorligi tashkil etadi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodologik yondashuvlar asos qilib olindi:

1. Tarixiy-genetik yondashuv — pedagogika fanining mustaqillik davridagi shakllanishi va rivojlanishini tarixiy ketma-ketlikda o‘rganish.
2. Tizimli yondashuv — pedagogika fanini ta’lim siyosati, ilmiy tadqiqotlar, pedagogik amaliyot va ijtimoiy ehtiyojlar bilan bog‘liq yaxlit tizim sifatida tahlil qilish.
3. Qiyosiy-pedagogik yondashuv — turli tarixiy bosqichlardagi pedagogik paradigmalar va metodologik tamoyillarni o‘zaro taqqoslash.
4. Aksiologik yondashuv — pedagogik qarashlarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning tutgan o‘rnini aniqlash.
5. Kompetensiyaviy yondashuv — pedagogik tadqiqotlarning ta’lim natijalari va amaliy kompetensiyalarni shakllantirishga yo‘naltirilganligini baholash.
6. Kontent-tahlil — ta’limga oid normativ-huquqiy hujjatlar va ilmiy-metodik manbalarning asosiy g‘oyalarini mazmuniy jihatdan tahlil qilish.

Tadqiqotning manbaviy asosini O‘zbekiston Respublikasining ta’lim sohasiga oid qonunlari, davlat dasturlari, pedagogika nazariyasiga oid ilmiy adabiyotlar hamda xalqaro tashkilotlarning ta’limga oid konseptual hujjatlari tashkil etdi. Mazkur maqolada empirik so‘rovnoma yoki pedagogik eksperiment natijalari keltirilmaydi. Shuning uchun undagi bosqichlashtirish va umumlashtirishlar mavjud ilmiy hamda normativ manbalar asosida ishlab chiqilgan nazariy talqin sifatida baholanadi.

Tadqiqot natijalari va muhokama. O‘zbekiston pedagogika fanining mustaqillik davridagi rivojlanishini tarixiy sharoit, ta’lim siyosati, ustuvor pedagogik g‘oyalar va tadqiqot metodologiyasidagi o‘zgarishlarga asoslanib, shartli ravishda to‘rt bosqichga ajratish mumkin. Birinchi bosqich (1991–1996-yillar) — milliy pedagogik tafakkurni qayta tiklash va metodologik asoslarni shakllantirish davri. Ushbu bosqichda mustaqil davlatning milliy ta’lim tizimini shakllantirish, pedagogika fanini yangi ijtimoiy-siyosiy sharoitga moslashtirish va tarixiy pedagogik merosni qayta baholash jarayonlari ustuvor ahamiyat kasb etdi. Pedagogik tadqiqotlarda milliy o‘zlikni anglash, ma’naviy-axloqiy tarbiya, milliy qadriyatlar, tarixiy xotira va vatanparvarlik tarbiyasi masalalariga e’tibor kuchaydi. Jadid pedagogikasi, Sharq mutafakkirlarining ta’lim-tarbiyaga oid qarashlari hamda xalq pedagogikasining tarbiyaviy

imkoniyatlari yangicha ilmiy yondashuvlar asosida o‘rganila boshlandi. Mazkur bosqichning muhim xususiyati pedagogik tafakkurda mafkuraviy markazlashuvdan milliy-ma’naviy va insonparvarlikka yo‘naltirilgan yondashuvlarga o‘tishning boshlanishi bo‘ldi.

Ikkinchi bosqich (1997–2016-yillar) — uzluksiz ta’lim paradigmasi va pedagogik texnologiyalar rivojlanishi davri. 1997-yilda Kadrlar tayyorlash milliy dasturining qabul qilinishi ta’lim tizimini tubdan isloh qilishning konseptual asosini yaratdi. Mazkur dastur doirasida uzluksiz ta’lim, fan, ishlab chiqarish, davlat va jamiyat hamda shaxs o‘rtasidagi aloqadorlikka alohida e’tibor qaratildi. Ushbu davrda pedagogika fanining ustuvor yo‘nalishlari sifatida ta’lim jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish, interfaol metodlardan foydalanish, pedagog kadrlar tayyorlash sifatini oshirish, o‘quv jarayonini loyihalashtirish va pedagogik monitoring mexanizmlarini takomillashtirish masalalari rivojlandi. Pedagogik tadqiqotlarda an’anaviy bilim berishga yo‘naltirilgan yondashuv bilan bir qatorda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, faoliyatga asoslangan o‘qitish va pedagogik texnologiyalar samaradorligini baholash masalalari kengroq o‘rganila boshlandi.

Uchinchi bosqich (2017–2021-yillar) — innovatsion modernizatsiya va kompetensiyaviy paradigmaning kuchayishi davri. Mazkur bosqich O‘zbekiston ta’lim tizimida keng ko‘lamli islohotlar, xalqaro tajribani o‘rganish, ta’lim sifatini oshirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tatbiq etish jarayonlari bilan tavsiflanadi. 2017-yildan boshlab ta’lim tizimining turli bo‘g‘inlarida boshqaruv, ta’lim mazmuni, pedagog kadrlar tayyorlash va sifatni baholashga oid islohotlar faollashdi. Pedagogik tadqiqotlarda kompetensiyaviy yondashuv, kreativ fikrlash, tanqidiy tafakkur, innovatsion ta’lim texnologiyalari, xalqaro baholash dasturlari va pedagoglarning kasbiy rivojlanishi kabi masalalar dolzarb ilmiy yo‘nalishlarga aylandi. Shuningdek, ta’lim natijalarini faqat nazariy bilimlar hajmi orqali emas, balki o‘quvchilarning bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash, muammolarni hal qilish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlari orqali baholashga bo‘lgan qiziqish kuchaydi.

To‘rtinchi bosqich (2022-yildan hozirgi davrgacha) — raqamli pedagogika va tadqiqot metodologiyasining integratsiyalashuvi davri. Ushbu bosqichda pedagogika fanining rivojlanishi raqamli transformatsiya, sun’iy intellekt, adaptiv ta’lim, inklyuziv ta’lim va xalqaro ilmiy hamkorlik bilan tobora yaqin bog‘lanmoqda. Pedagogik tadqiqotlarda elektron ta’lim resurslari, masofaviy ta’lim texnologiyalari, raqamli kompetensiyalar, o‘quv analitikasi, individual ta’lim trayektoriyalari va ta’lim jarayonida sun’iy intellektdan foydalanish imkoniyatlarini o‘rganish muhim yo‘nalishlarga aylanmoqda. Mazkur bosqichda ilmiy tadqiqotlarning metodologik sifatini oshirish, natijalarning ishonchliligi va takror tekshirilishini ta’minlash, miqdoriy hamda sifat metodlarini integratsiyalash va xalqaro ilmiy nashrlar talablariga moslashish masalalari ham alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Milliy pedagogik tadqiqotlar metodologiyasining rivojlanishi. Pedagogik tadqiqotlar metodologiyasi ilmiy bilishning nazariy tamoyillari, tadqiqot usullari, ma’lumotlarni yig‘ish va tahlil qilish mexanizmlari hamda ilmiy xulosalarning asoslanganligini ta’minlovchi vositalar tizimini anglatadi.

Mustaqillik davrida O‘zbekiston pedagogika fanining metodologik rivojlanishida bir nechta muhim tendensiyalar kuzatiladi. Birinchidan, pedagogik tadqiqotlarning aksiologik asoslari kuchaydi. Ta’lim-tarbiya jarayonida milliy qadriyatlar, ma’naviy meros, axloqiy me’yorlar va insonparvarlik g‘oyalarining o‘rnini o‘rganish ilmiy izlanishlarning muhim yo‘nalishiga aylandi. Ikkinchidan, pedagogik tadqiqotlarda tizimli va kompleks yondashuvning

ahamiyati ortdi. Ta’lim jarayoni faqat o‘qituvchi va o‘quvchi faoliyati bilan cheklanmay, balki ijtimoiy muhit, ta’lim siyosati, oila, mahalla, axborot texnologiyalari va mehnat bozori bilan o‘zaro bog‘liq tizim sifatida o‘rganila boshlandi. Uchinchidan, pedagogik eksperiment, diagnostika, monitoring, test sinovlari va statistik tahlil usullaridan foydalanishga e’tibor kuchaydi. Bu pedagogik tadqiqot natijalarining amaliy samaradorligini aniqlash va ilmiy xulosalarning dalillarga asoslanganligini oshirish zarurati bilan izohlanadi. To‘rtinchidan, fanlararo tadqiqotlar rivojlanmoqda. Pedagogika fanining psixologiya, sotsiologiya, falsafa, axborot texnologiyalari, iqtisodiyot va boshqaruv fanlari bilan integratsiyasi ta’lim muammolarini kompleks o‘rganish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Beshinchidan, xalqaro metodologik standartlarga moslashish ehtiyoji ortmoqda. Jumladan, tadqiqot dizaynini asoslash, tanlanma shakllantirish, o‘lchov vositalarining validligi va ishonchliligini tekshirish, tadqiqot etikasi talablariga rioya qilish hamda natijalarni xalqaro ilmiy hamjamiyatga taqdim etish masalalari dolzarblashmoqda.

Pedagogika fani evolyutsiyasining qiyosiy tahlili

1-jadval. Mustaqillik davrida O‘zbekiston pedagogika fanining rivojlanish bosqichlari

Rivojlanish bosqichi	Ustuvor paradigma	Metodologik xususiyatlar
1991–1996	Milliy-ma’naviy tiklanish	Tarixiy-pedagogik, aksiologik va madaniy yondashuv
1997–2016	Uzluksiz ta’lim va pedagogik texnologiyalar	Tizimli, faoliyatga yo‘naltirilgan, texnologik yondashuv
2017–2021	Kompetensiyaviy va innovatsion ta’lim	Kompetensiyaviy, qiyosiy, diagnostik va natijaga yo‘naltirilgan yondashuv
2022–hozirgacha	Raqamli va individuallashtirilgan ta’lim	Integrativ, fanlararo, raqamli va dalillarga asoslangan yondashuv

Jadvaldagi qiyosiy tahlil pedagogika fanining rivojlanishi bir-birini to‘liq inkor etuvchi paradigmalar almashinuvidan emas, balki mavjud yondashuvlarning takomillashuvi va yangi ilmiy konsepsiyalar bilan boyib borishidan iborat ekanligini ko‘rsatadi. Xususan, milliy-ma’naviy tarbiya paradigmasi keyingi davrlarda ham o‘z ahamiyatini saqlab qolgan. Uzluksiz ta’lim va pedagogik texnologiyalar konsepsiyasi esa kompetensiyaviy va raqamli pedagogika rivojlanishiga metodologik asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Shu jihatdan pedagogika fanining evolyutsiyasini uzluksiz, ko‘p omilli va integrativ jarayon sifatida talqin qilish maqsadga muvofiqdir.

Zamonaviy milliy pedagogik tadqiqotlarning dolzarb muammolari. O‘zbekiston pedagogika fanida muhim nazariy va amaliy yutuqlarga erishilgan bo‘lsa-da, ilmiy tadqiqotlarning metodologik sifatini oshirish bilan bog‘liq bir qator masalalar dolzarbligicha qolmoqda.

Birinchi muammo — pedagogik tadqiqotlarda nazariy konsepsiyalar bilan empirik natijalar o‘rtasidagi bog‘liqlikni yanada mustahkamlash zaruratidir. Ayrim tadqiqotlarda pedagogik texnologiyalarning samaradorligi nazariy jihatdan asoslangan bo‘lsa-da, ularning amaliy natijalarini ishonchli eksperimental dizayn asosida tekshirish muhim hisoblanadi.

Ikkinchi muammo — pedagogik tadqiqotlarda zamonaviy statistik va aralash metodlardan foydalanish salohiyatini kengaytirishdir. Ayniqsa, miqdoriy ma’lumotlarni sifat jihatidan tahlil

qilish, ko‘p omilli pedagogik jarayonlarni modellashtirish va tadqiqot natijalarini umumlashtirish imkoniyatlarini rivojlantirish zarur.

Uchinchi muammo — milliy pedagogik merosni zamonaviy ilmiy metodologiya asosida qayta talqin qilish bilan bog‘liq. Tarixiy pedagogik qarashlarni faqat tavsiflash emas, balki ularning bugungi ta’lim amaliyotidagi imkoniyatlarini tanqidiy tahlil qilish va empirik baholash muhim ahamiyatga ega.

To‘rtinchi muammo — raqamli ta’lim texnologiyalarining pedagogik samaradorligini ilmiy asosda baholashdir. Sun’iy intellekt, adaptiv ta’lim platformalari, elektron resurslar va masofaviy o‘qitish vositalarining ta’lim natijalariga ta’sirini o‘rganishda texnologik imkoniyatlar bilan bir qatorda pedagogik, psixologik va etik omillar ham hisobga olinishi lozim.

Beshinchi muammo — pedagogik tadqiqotlarning xalqaro ilmiy makonga integratsiyalashuvini kuchaytirishdir. Buning uchun ilmiy maqolalarning metodologik sifatini oshirish, xalqaro hamkorlikdagi tadqiqotlarni rivojlantirish va ilmiy natijalarning amaliy tatbiqini ta’minlash muhimdir.

O‘zbekiston pedagogika fanining istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlari. O‘zbekiston pedagogika fanining kelajakdagi taraqqiyoti milliy pedagogik an’analarni saqlab qolgan holda zamonaviy ilmiy-metodologik yondashuvlarni rivojlantirish bilan chambarchas bog‘liq. Bunda, avvalo, dalillarga asoslangan pedagogik tadqiqotlar tizimini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagogik qarorlar va ta’lim texnologiyalarining samaradorligini aniqlashda eksperimental tadqiqotlar, longitudinal kuzatuvlar, qiyosiy tahlillar va zamonaviy statistik metodlardan keng foydalanish zarur. Shuningdek, pedagogik tadqiqotlarda fanlararo integratsiyani kuchaytirish, ta’lim jarayonini raqamli ma’lumotlar asosida tahlil qilish, o‘quvchilarning individual rivojlanish trayektoriyalarini o‘rganish va inklyuziv ta’lim metodologiyasini takomillashtirish istiqbolli yo‘nalishlar hisoblanadi. Milliy pedagogik tadqiqotlar metodologiyasini rivojlantirishda xalqaro ilmiy tajribani mexanik tarzda ko‘chirish emas, balki uni O‘zbekistonning ijtimoiy-madaniy sharoiti, ta’lim tizimi xususiyatlari va milliy qadriyatlariga moslashtirish muhimdir. Shu asosda milliy pedagogika fanining istiqboldagi rivojlanishini quyidagi konseptual model orqali ifodalash mumkin:

Milliy pedagogik meros → zamonaviy nazariy paradigma → ilmiy asoslangan tadqiqot metodologiyasi → innovatsion pedagogik amaliyot → ta’lim sifatini baholash → pedagogik nazariyani takomillashtirish.

Mazkur model pedagogika fanining nazariya, metodologiya va amaliyot o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik asosida rivojlanishini nazarda tutadi.

Xulosa. Mustaqillik davrida O‘zbekiston pedagogika fani milliy pedagogik tafakkurni qayta tiklashdan boshlab, uzluksiz ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion pedagogika va raqamli ta’lim paradigmalarini rivojlantirishgacha bo‘lgan murakkab evolyutsion jarayonni bosib o‘tdi. Tadqiqot natijasida pedagogika fanining rivojlanishi shartli ravishda to‘rt bosqichga ajratildi va har bir bosqichning ustuvor paradigmalari hamda metodologik xususiyatlari aniqlandi. Mazkur bosqichlar pedagogik tafakkurning milliy-ma’naviy asoslardan zamonaviy integrativ va dalillarga asoslangan tadqiqot yondashuvlari tomon rivojlanishini ifodalaydi. Milliy pedagogik tadqiqotlar metodologiyasining rivojlanishida tarixiy-pedagogik, aksiologik, tizimli, kompetensiyaviy, fanlararo va raqamli

yondashuvlarning o‘zaro integratsiyasi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan birga, pedagogik tadqiqotlarning empirik asoslarini mustahkamlash, zamonaviy statistik tahlil metodlarini kengaytirish, ilmiy natijalarning ishonchliligini oshirish va xalqaro tadqiqot standartlariga moslashish istiqboldagi ustuvor vazifalar hisoblanadi. Umuman olganda, O‘zbekiston pedagogika fanining barqaror rivojlanishi milliy pedagogik meros, zamonaviy ilmiy metodologiya va innovatsion ta’lim amaliyotining uyg‘unligiga bog‘liq bo‘lib, mazkur integratsiya mamlakat ta’lim tizimining sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarilishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonuni. 1997-yil 29-avgust, 464-I-son (o‘z kuchini yo‘qotgan).
2. O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son. Lex.uz.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «O‘zbekiston — 2030» strategiyasi to‘g‘risida»gi PF-158-son Farmoni. 2023-yil 11-sentabr.
4. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Moliya, 2003.
5. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. — Toshkent: Fan, 2006.
6. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. — Paris: UNESCO, 2021. UNESCO Digital Library.
7. OECD. The Future of Education and Skills: Education 2030. — Paris: OECD, 2018.
8. Creswell J. W., Creswell J. D. Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. 5th ed. — Thousand Oaks: SAGE Publications, 2018.
9. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education — A Tool on Whose Terms? — Paris: UNESCO, 2023.